

PUNGA – UN ACCESORIU VESTIMENTAR CU DENUMIRE VECHĂ GERMANICĂ

Adrian PORUCIUC*

Keywords: Romanian *pungă*, “words-and-things”, Ötzi, „bog people”, Gothic *puggs*, Wulfila’s Bible, etymology, onomastics

Scurtă introducere

Lucrarea de față are la bază comunicarea pe care am prezentat-o la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice (Ediția a XV-a, mai 2019) de la Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad. Este vorba de o abordare interdisciplinară, în care sunt valorificate date oferite de arheologie, istorie, etnografie și lingvistică, toate menite să susțină ideea că denumirea unui anumit accesoriu vestimentar, cel denumit *pungă* în daco-română și aromână, își are originea într-o limbă vorbită de germanici (cel mai probabil fiind vorba de goți) dintre cei stabiliți temporar în Europa sud-estică în perioada marilor migrații. Chiar dacă argumentele mai numeroase din această lucrare vor fi cele lingvistice, am considerat că sunt necesare și câteva aliniate introductive referitoare mai ales la material arheologic.

Dovezi arheologice

Foarte multe lucrări de arheologie conțin referiri la „acesorii vestimentare”, mai ales în prezentări ale inventarelor anumitor tipuri de înmormântări. Dar, dacă avem în vedere, în mod particular, descoperiri din teritoriile europene, este de la sine înțeles că arheologii s-au putut referi, aproape exclusiv, la accesorii care aveau și componente din materiale neperisabile (precum os, sticlă sau metal)¹. De regulă, în mediul natural european, s-au putut păstra foarte puține materiale perisabile, precum pielea, lemnul sau țesăturile. Totuși, există și în Europa exemple de spectaculoase conservări, chiar peste milenii, ale unor materiale organice, în condiții deosebite, după cum indică exemplele ilustrative date mai jos.

Dacă aplicăm vechea (și eficienta) metodă interdisciplinară denumită prin formula „cuvinte și lucruri” (*Wörter und Sachen*), se cuvine să acordăm atenție ambelor elemente ale formulei, dar îl voi aborda mai întâi pe cel de-al doilea. „Lucrul” pus în discuție aici (anume punga) poate fi evidențiat în multe culturi, în epoci foarte diverse. Dar, ca să rămânem în teren paleo-etnografic european, nu putem să nu pornim de la „omul înghețat” (*Ice man*) din Alpi, căruia i s-a dat numele de *Ötzi* (a se căuta www.iceman/en/clothing). Trupul mult-discutatului individ eneolitic (cu o „vârstă” de cca. 5300 ani), însoțit de straiete și uneltele sale, a fost găsit într-un ghețar din Alpii tirolezi, în 1991. Pentru ceea ce ne interesează aici, este de menționat că *Ötzi* avea asupra lui și o pungă (*pouch*) cusută de centură, iar punga conținea următorul inventar: iască de aprins focul, o răzuitoare, un fel de sfredel, un suvac de os și o țandără de cremene

Dacă *Ötzi* și „recuzita” lui s-au păstrat prin înghețare, unor indivizi care au murit la aproximativ trei milenii după el li s-au păstrat atât trupurile, cât și veșmintele (și accesoriile din

---

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

¹ Vezi, de exemplu, subcapitolele privitoare la „acesorii vestimentare” în volumul Mamalaucă 2018.

materiale perisabile) în turbăriile din Europa de nord-vest, cu precădere în Danemarca².

Pe teritoriul țării respective au fost descoperiți peste 500 de „oameni de mlaștină” (*bog people*), cei mai mulți reprezentând fie sacrificii rituale, fie execuții din „epoca pre-romană a fierului”. Nu mă voi referi aici la vestitul „Om din Tollund”³, ci, pentru interesele acestui articol, la acea „zână” (*huldre*) găsită în 1879, într-o turbărie care se chema chiar *Huldre Fen* (cf. Glob 1969: 79-80)⁴. La momentul descoperirii, femeia respectivă încă purta o mantilă și o scufie din piele de miel, o fustă în carouri (tip ecosez) și un fel de batic prins cu un ac din os de pasăre. Printre cele menționate de descoperitori mai erau un șnur de lână cu două mărgelile de chihlimbar, un „buzunar” (*pocket*) care conținea un pieptene de os și, nu în ultimul rând, o „bășică” (*bladder*) în care erau împachetate cu grijă o bentiță pentru păr și o curelușă de piele.

Având în vedere că, într-o asemenea discuție, nu sunt de neglijat unele dovezi etnografice care ar indica *prolonged continuity* între cultura tradițională scandinavă a Epocii Fierului și cea din zilele noastre, mă voi referi și la o bogată serie de imagini date pe internet, atât pentru *Danish-folk-costumes*, cât și pentru *Swedish-folk-costumes*. De remarcat este că, spre deosebire de costumele bărbătești, foarte multe dintre cele femeiești prezintă punga (bogat brodată) prinsă la brâu, iar unele purtătoare ale respectivului accesoriu apar și cu fuste sau rochii care, prin țesătura lor cadrilată (tip ecosez), seamănă izbitor cu fusta „zânei” din *Huldre Fen*. Remarcabil este și faptul că punga tradițională a suedezelor de azi nu poartă, totuși, vechea denumire de *pung* (termen care există și în limbile scandinave actuale, după cum voi arăta mai jos), ci sunt desemnate prin compusul *kjolsäck*, traducibil aproximativ ca „sac la fustă” (*kjol* ‘fustă’ + *säck* ‘sac’)⁵. Dau și acest amănunt, deoarece sued. *säck* reflectă o preluare (prin intermediul relațiilor comerciale timpurii) a lat. *saccus*.

Deoarece mai jos mă voi referi și la efecte ale contactului romano-germanic din primele secole ale mileniului I, voi menționa că tot Glob (1969: 127) face referire la o „grămăjoară” de monede romane (emise între 124 î.Hr. și 74 d.Hr.), descoperită în una din locuințele așezării vechi germanice din situl Ginderup (ținutul Thy, Danemarca):

Tezaurul, depozitat într-o gaură săpată lângă vatră, a rămas adunat într-o grămăjoară, monedele arătând a fi fost conținute într-o pungă. [...] Posesorul monedelor poate să fi fost un localnic din Thy care servise ca legionar în armata romană, poate cu rang de ofițer [...]. Ulterior se întorsese în satul natal cu agoniseala lui [...]. Conținutul tezaurului arată că toate acestea s-au petrecut în jur de 100 d.Hr., deci chiar în perioada în care Tacitus scria cartea lui privitoare la germani [*De origine et situ Germanorum liber*]⁶.

² Evidențiez Danemarca și pentru că demonstrația de mai jos are o strânsă legătură cu germanicii scandinavi, dintre care, cu siguranță, unii au reprezentat o importantă componentă a populației polietnice cuprinse vastul orizont cultural dintre siturile Černjakhov (reg. Kiev, Ucraina) în nord-est și Sântana de Mureș (jud. Mureș, România) în sud-vest, în principal pe parcursul secolelor III-IV d.Hr.

³ Amănuntele descoperirii respectivului reprezentant al Epocii Fierului din Danemarca sunt date de Glob (1969). Datările (cu radiocarbon) mai recente, menționate pe diverse pagini de internet, indică pentru „Tollund_Man” perioada 375-210 î.Hr.

⁴ Datarea C14 indică, pentru femeia din *Huldre Fen* (cunoscută și ca „Huldremose Woman”), o perioadă surprinzător de largă: 160 î.Hr.-340 d.Hr.

⁵ De fapt, și în germana dialectală s-a consemnat un termen compus *Schnorrsack*, desemnând o pungă brodată (cu baieră de prins la brâu), pe care tot o pagină de internet (indicată în bibliografie) o prezintă ca fiind un accesoriu la costumul tradițional femeiesc din zona Odenwald (la nord-est de Heidelberg). În ce îl privește pe al doilea component al susmenționatului termen compus, germ. *Sack* (din lat. *saccus*) a fost atestat în vechea germană de sus, cu forma *sac*, încă de pe la anul 800 d.Hr., potrivit dicționarului Pfeifer 2004, s.v. *Sack* (vezi și v.eng. *sacc* ‘sac, pungă’, dat în dicționarul Bosworth 1898, tot ca împrumut din latină).

⁶ Într-un articol-capitol dintr-un volum colectiv, dedicat problemelor ridicate de dovezi ale revenirii unor „veterani germanici din armata romană în Scandinavia sudică”, Grane (2012: 462) menționează și el conținutul micului tezaur de la Ginderup (31 *denarii* + 1 *aureus*) și pune în discuție, cu destulă reținere, mai vechi ipoteze privitoare la revenirea „acasă” a unor asemenea veterani.

Așadar, descoperirea de la Ginderup oferă doar o vagă posibilitate de reconstituire a recipientului în care era depusă susmenționata „grămăjoară” de monede romane. Probabil, încă nu s-a încercat și vreo analiză chimică, menită a da indicii asupra materialului din care era făcută punga. Iar despre denumirea acelei pungi nu putem decât să facem presupuneri, prin comparație cu vocabular germanic atestat mai târziu. Oricum, la Ginderup, n-a fost vorba de vreun recipient mai de soi, cu adaos de material neperisabil și/sau de metal prețios, precum punga regală din faimosul mormânt-navă de la Sutton Hoo (atribuit îndeobște regelui Redwald, care a domnit în regatul anglo-saxon East Anglia, în secolul VII). În capitolul privitor la inventarul mormântului de la Sutton Hoo, Mitchell (1998: 102) face referire la „un capac de pungă (*purse-lid*) din aur, bogat împodobit cu granate”; capacul se prezintă, de fapt, ca o plăcuță din os de balenă ornată cu aplice din aur încrustate cu granat. Iar în cazul recipientului de care aparține capacul în discuție, putem presupune că se chema *pung*, cuvânt consemnat în engleza veche și inclus în dicționarul anglo-saxon al lui Bosworth (1898, s.v. *pung* ‘a small purse’), dicționar care îl trimite pe acel *pung* la alți termeni vechi germanici, precum got. *puggs*, v.isl. *pungr* și v.germ.s. *pfung*⁷.

În ce îl privește pe presupusul veteran, care și-a îngropat banii lângă vatra proprie din Ginderup, nu vom ști niciodată dacă, pentru obiectul folosit ca recipient, el a folosit denumirea veche scandinavă *pungr* ‘pungă pentru bani’ (inclus în dicționarul vechi scandinav al lui de Vries, din 1961) sau a folosit cumva un termen precum *sacculum* (‘săculeț’), care putea să fi fost preluat din latina cazonă. Ceea ce știm cu siguranță este că termenul v.scand. *pungr* avea un corespondent germanic atestat mult mai devreme, anume got. *puggs*. Astfel că, deși nu dețin suficiente dovezi arheologice privitoare la descoperiri de urme ale unor accesorii de tip pungă (prinse la brâu sau atârinate ca pandantiv-talisman) în morminte gotice⁸, pot valorifica măcar faptul căse știe ce denumire pentru pungă aveau, în limba proprie, vizigoții dintre care s-a ridicat episcopul Wulfila (secolul IV). În traducerea capitolului din *Noul Testament* în care Isus le dă sfaturi comportamentale ucenicilor trimiși să propovăduiască noua credință în teritoriu, respectivul episcop-traducător (sau un colaborator al său) a folosit, pentru ‘pungă pentru bani’, un termen gotic pe care l-a scris *pugg* (o formă de acuzativ, în care, după model grecesc, este folosită geminația *gg* pentru un sunet similar celui transcris în engleză prin *ng*). De fapt, respectiva formă de acuzativ (după care s-a reconstituit forma de nominativ *puggs*, de citit ca /puŋs/), a fost atestată doar într-un singur verset din susmenționatul capitol din *Noul Testament* al lui Wulfila (*Codex Argenteus*, Luca 10, 4)⁹.

⁷Atestarea unor asemenea termeni, evident înrudiți, în cele mai importante limbi vechi germanice, le-a îngăduit filologilor să reconstruiască o formă proto-germanică, anume **pungaz*. Însă explicarea unui asemenea termen ca aparținând de fondul lexical indo-european s-a dovedit a fi dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Așa se face că, în cazul got. *puggs*, Köbler (1989) a considerat că un termen proto-germanic reconstruit ca **pungaz* era „probabil un împrumut dintr-o sursă necunoscută”. Mai recent, după cum arată Haarmann (2016: 247 – unde sunt date exemple dintr-o lucrare a lui Hyllested din 2014) termenul germanic scandinav *pung* (‘pungă’) a fost prezentat ca un împrumut din „finica de la Marea Baltică”. De fapt poate fi vorba de un termen păstrat dintr-un substrat pre-germanic, sau chiar pre-indo-european, care avea legătură și cu proto-finica Europei de nord-est. Voi lăsa pentru altă ocazie evidentă (dar complicată) relație dintre familia de cuvinte germanice reprezentată de got. *puggs*, v.eng. *pung* etc. și cea reprezentată de termeni germanici precum v.eng. *pohha* (cu varianta *pocca* ‘săculeț, pungă’ – cf. Bosworth 1983) și de v.franc. **pokka* (pe care îl are la bază fr. *poche*, din care provine eng. *pouch* – cf. Baumgartner/ Ménard 1996, respectiv Hoad 1993). Și familia din urmă ar putea să provină din susmenționatul substrat. Oricum, dacă asemenea date și ipoteze au importanță mai degrabă pentru sorgintea preistorică a pungi (ca obiect), pentru această discuție, axată în principal pe relație dintre got. *puggs* și rom. *pungă*, perioada de interes major este cea în care acel *puggs* a fost consemnat într-un text gotic scris cu aproximativ două secole înainte ca latina vorbită în sud-estul Europei să devină română timpurie.

⁸ Voi menționa doar că Șovan – în volumul său din 2005, privitor la „necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Mihălășeni” – prezintă (în planșa 389) reconstituiri ale unui port femeiesc la care apar, ca accesorii, pungi atârinate de centură.

⁹ Cf. Köbler 1989, s.v. *puggs*.

Prezentări și interpretări etimologice divergente

Ca punct de pornire pentru argumentația (mai ales) lingvistică de mai jos, voi folosi un fragment din tocmai menționatul verset din *Noul Testament*, redat în patru limbi liturgice, la care am adăugat două versiuni (diacronic diferite) în limba română:

<i>Septuaginta:</i>	<i>Mē bastázete ballántion, mē pēran...</i>
<i>Vulgata:</i>	<i>Nolite portare sacculum, neque peram...</i>
<i>Biblia slavonă:</i>	<i>Ne nosíte vlagálišta, ni píry...</i>
<i>Wulfila:</i>	<i>Ni bairaiþ pugg, nih matibalg...¹⁰</i>
<i>NT (Bălgrad) 1648:</i>	<i>Nu purtareþi pungă, nece taistră...</i>
<i>Biblia 1975:</i>	<i>Nu purtaþi pungă, nici traistă...</i>

Ce este de observat, deocamdată, este că *punga* a fost desemnată ca *ballántion* (*βαλλάντιον*) în greaca veche, prin *sacculum* în latina clasică¹¹, prin *puggs* (cu forma de acuzativ *pugg*) în gotică și prin *pungă* în prima traducere românească a *Noului Testament*¹², ca și într-o versiune românească recentă a *Bibliei*. De aici putem porci la analiza critică menită a demonstra nu doar că rom. *pungă* arată a avea o mare vechime în terenul limbii române (vezi materialele ilustrative date mai jos), ci și că termenul în discuție nu s-a bucurat decât de extrem de puține clarificări etimologice definitive până la momentul de față. Oricum ar fi, chiar dacă proveniența directă a rom. *pungă* a pus mari probleme filologilor (uneori preferându-se simpla indicare de „etimologie necunoscută”, precum în DEX², s.v. *pungă*), ar fi existat, totuși, destule elemente care să îngăduie o lămurire etimologică a respectivului termen românesc, ca și a relației sale cu got. *puggs*.

În cuprinzătorul dicționar etimologic romanic, REW, al lui Meyer-Lübke (cu o primă ediție publicată în 1911), au fost incluse foarte multe articole privitoare la termeni germanici preluați în limbile romanice¹³. Surprinzător este faptul că articolul 6849 din REW¹⁴ se referă la un *punga* dat ca termen preluat din mediogreacă. Potrivit lui Meyer-Lübke, din presupusul cuvânt-sursă mediogrecesc – cu sensul dat în germană ca ‘Tasche’¹⁵ – ar fi derivat o serie de cuvinte romanice. Seria este deschisă de rom. *pungă* (fără sens indicat), după care urmează doi termeni dialectali din Italia, anume *ponga* ‘umflătură’ (Lazio) și *ponga* ‘gușă de pasăre’ (Veneto), și doi termeni dialectali din Sardinia, anume substantivul *punga* ‘amuletă’ și verbul *appungitai* ‘a aduna (cu avariție)’. Meyer-Lübke încheie respectivul articol din REW cu un enunț menit să explice de ce a considerat cuvintele romanice menționate mai sus ca fiind preluări din mediogreacă, nu direct din germanică¹⁶: „Cuvântul [*punga*] are la bază got. *puggs*;

¹⁰ Pentru comparație cu germanica scandinavă de azi, iată același început de verset în daneză: *Bærer ikke **pung**, ikke **Taske**...* (ceea ce s-ar traduce perfect în română prin: „Nu purtați nici **pungă**, nici **tașcă**...”).

¹¹ Nu am mai luat în considerație aici și conținutul versiunii slavone, deoarece acolo nu pare să se facă referire la vreo *pungă* cu bani, ci mai degrabă la „udătură” (*vlagálište* fiind un derivat de la *vлага* ‘umezeală’), probabil ca o paralelă la traista cu merinde (*pira*, o preluare din greacă). Fac aceste observații cu oarecare reținere, având în vedere că, în rusă, *vlagalište* a ajuns să desemneze organul genital feminin (cf. Nikolova, Zwilling 1981, s.v. *влагалище*).

¹² Tot *pungă* apare și în versetul respectiv din *Biblia de la București* (1688).

¹³ După cum am arătat într-un articol-capitol anterior (Poruciu 2009), în ediția a treia a dicționarului său (REW³, 1930-1935), Meyer-Lübke a acceptat tacit câteva propuneri etimologice (făcute de Pușcariu și Giuglea) privitoare la origini vechi germanice ale unor termeni românești precum *rapăn*, *râncaci*, *stinghe*, *strungă* și *tapă* (*pungă* neaflându-se printre ele).

¹⁴ În REW³ articolul respectiv apare cu același număr și fără vreo modificare în conținut.

¹⁵ Germanul *Tasche* este plurisemantic, putând fi tradus în română, după caz, ca: ‘buzunar, pungă, geantă, sacoșă’.

¹⁶ În speță, putea fi vorba de limba ostrogoților, care și-au avut în Italia propriul regat (fundat de Theoderic cel Mare) între 493 și 553. După prăbușirea regatului (sub loviturile armatelor Imperiului Roman de Răsărit), cea mai mare parte a populației ostrogote a fost asimilată de populația locală a Italiei (așa cum se va întâmpla și cu longobarzii care au pătruns în Italia la cincisprezece ani după prăbușirea regatului ostrogot). Prin urmare, multe

totuși, răspândirea geografică, precum și acel *-a* final arată că o preluare din m.greacă este mai probabilă¹⁷. Vom vedea mai jos că respectivul enunț nu a fost perceput ca acceptabil de unii specialiști în etimologie de după Meyer-Lübke și, de asemenea, că cele două argumente ale lui (invocate în sprijinul ideii că termenul gotic în discuție ar fi ajuns în limbile romanice prin intermediere mediogrecescă) nu stau în picioare.

Cu privire la vechile germanisme atestate în romanica răsăriteană, reputatul romanist-germanist Gamillscheg, în volumul întâi din a sa *Romania Germanica* (1934: 30), arată că germanisme precum *tufa* și *punga* erau folosite în „latina vulgară estică” deja în secolul IV. Apoi, în al doilea volum, același autor face referiri la 33 de est-germanisme păstrate în română. În contextul respectiv, Gamillscheg (1935: 252-253), citând din conținutul articolului din REW privitor la *punga*, consideră că într-adevăr există o corespondență etimologică între m.grec. *punga*, rom. *pungă* și termenii dialectali din italiană și sardă menționați de Meyer-Lübke în articolul respectiv. Însă tot el consideră că toate cuvintele respective provin dintr-un „gotic timpuriu *puggaz”, care ar fi intrat „ca termen cazon (*Soldatenwort*) în romanica estică, înaintea căderii vocalei finale” (deci, înțelegem, înainte ca acel *puggaz, reconstruit, să devină *puggs* în gotica *Bibliei* lui Wulfila). Chiar dacă rămâne valabilă ideea că anumite germanisme au intrat (din vocabularul germanicilor danubieni care au luptat pentru Imperiul Roman, ca mercenari sau ca federați) în latina târzie sau în „romanica estică” și *de acolo* în greacă, nu putem considera ca reușită încercarea lui Gamillscheg de a explica acea terminație *-a* (care îi pusese probleme și lui Meyer-Lübke) prin apel la puțin plauzibila reconstrucție *puggaz, de care, de fapt nici n-ar fi fost nevoie, după cum vom vedea mai jos.

Merită menționat aici și articolul privitor la v.scand. *pungr*¹⁸ din dicționarul lui de Vries (1961). Articolul oferă și o listă de corespondente germanice (toate cu sensul ‘pungă’), dintre care sunt de remarcat (pe lângă got. *puggs*) v.eng. *pung*, v.friz. *pung* și v.germ.s. *pfung* (toate fără vocală finală), dar și un m.germ.j. *punge* (care, de reținut, a păstrat o vocală finală). Cu privire la etimologia lui *pungr*, de Vries face aluzie la o opinie mai veche, în privința căreia el avea îndoieli (pe bună dreptate): „Se consideră [citați fiind Torp și Jóhanesson] că e vorba de o preluare a termenului germanic din lat. vulg. *pungus, pe lângă un m.lat. *punga* < m.grec. *πούγγα*, *πούγγιον*; însă cuvântul grecesc este desigur un împrumut din germanică”. Obiecții la respectiva interpretare etimologică voi prezenta mai jos.

Nu putem neglija supraviețuirea vechiului scandinav *pungr*, cu pierderea vechii terminații *-r*, în limbile scandinave actuale. L-am extras pe *pung*, împreună cu unele derivate ale sale, dintr-un dicționar danez-român și unul suedez-român, cu sensurile traduse în română de autorii respectivelor dicționare. Așadar, în Høybye1984 dan. *pung* este dat cu sensurile ‘pungă, portmoneu, pungă de tutun, scrot’ (menționată fiind și expresia *have en velfylt pung* ‘a avea punga bine căptușită’); în articole separate sunt date verbul *punge* (urmat de adverbul *ud* ‘afară’), însemnând ‘a-și dezlega baierle pungi’ și un termen compus referitor la un animal marsupial, *pungerotte* ‘oposum’. Iar Munteanu 2002 conține articole separate privitoare la următorii termeni suedezi moderni: *pung* ‘pungă, portmoneu, portofel, pungă de tutun, scrot,

---

gotisme din italiană (discutate în Gamillscheg 1934) ar fi explicabile prin respectiva asimilare de populație ostrogotă în Italia, nu doar prin preluarea de cuvinte gotice de la mercenari și federați. O asemenea asimilare (a cel puțin unei părți din populația vizigotă, respectiv gepidă) a avut loc și în teritoriile ale României de azi imediat după perioada marilor migrații, după cum au sugerat Diculescu (1922) și Gamillscheg (1935).

¹⁷ Toate citatele traduse din alte limbi în română se datorează autorului. În ce privește prescurtările folosite în acest articol în fața cuvintelor din diverse limbi, voi da aici o listă de ajutor pentru cititori: arom. (aromân), dan. (danez modern), eng. (englez modern), fr. (francez modern), m.germ.s. (medio-german de sus), m.germ.j. (medio-german de jos), m.grec. (medio-grecesc, bizantin), m.lat. (medio-latin), pol. (polonez modern), rus. (rusesc modern), sued. (suedez modern), v.eng. (vechi englez), v.franc. (vechi franconic), v.friz. (vechi frizon), v.isl. (vechi islandez), v.scand. (vechi scandinav), v.slav.bis. (vechi slav(on) bisericesc).

¹⁸ Acel *-r* final din vechea scandinavă reprezenta o rotacizare a unui *-z* proto-germanic (pe care l-am văzut ca *-s* în got. *puggs*).

marsupiu' (inclusă în același articol fiind și expresia *håll hårt om pungen* 'a fi strâns la pungă'); verbul *punga* 'a da din pungă, a plăti'; substantivul compus *pungdjur* '(animal) marsupial'; verbul compus *pungslå* 'a stoarce de bani'. În ce privește sfera semantică a dan./sued. *pung*, merită acordată toată atenția sensurilor sale principale (referitoare la pungă de bani, sau de tutun), dar și celor referitoare la anumite organe „pungiforme”, deoarece unele dintre acele sensuri se dovedesc frapant de asemănătoare celor pe care le voi evidenția, mai jos, în cazul la familiei lexicale a rom. *pungă*.

Se cuvine menționat și că vorbitorii de proto-slavă au folosit și ei termeni care dovedesc origine germanică și înrudire cu got. *puggs*. Într-un prestigios dicționar al limbii poloneze, cel al lui Brückner (cu o primă ediție din 1927), anume în articolul privitor la pol. *pawica* ('măciulie'), tema termenului respectiv este considerată a reflecta un împrumut al got. *puggs*¹⁹. Același filolog menționează termeni slavi mai vechi, din slava bisericească, pe care el îi transcrie ca *pagy*, *pagwa* și *pawica*²⁰. Ridică semne de întrebare (la care voi reveni) enunțul final din articolul respectiv: „De la slavi, s-a răspândit [termenul vechi slav în discuție] în întreaga Peninsulă Balcanică”.

Propuneri etimologice românești

Ținând cont de atitudinea sa foarte prudentă (dar nu negaționistă) cu privire la vechile germanisme păstrate în limba română, ca și pentru că a făcut o propunere de etimologie pentru rom. *pungă* (cu un ecou din Brückner 1927?), voi cita mai întâi din Pușcariu (*Limba română*, ed. 1976: 269):

Învățații sunt împărțiți în două tabere: unii cred că în românește se păstrează un număr mare de împrumuturi vechi germane [Loewe, Giuglea, Diclescu, Gamillscheg], alții le contestă [Densusianu, Zauner, Skok, Bruch, Rosetti]. [...] Unele dintre presupusele germanisme vechi ne-au putut fi transmise prin alte limbi. Astfel *pungă* e la noi mai degrabă împrumutat de la slavi (v. bulg. *pagva*) sau de la bizantini (m. grec. *πούγγα*) decât din goticul *puggs* (germ. **pungaz*).

Voi reveni la ipoteza potrivit căreia rom. *pungă* ar proveni „mai degrabă” din slavă. Însă voi prezenta mai întâi propunerile etimologice de găsit în trei dicționare românești (pe care le adaug la cea din DEX², cu eticheta „etimologie necunoscută”). Să începem cu primul dicționar etimologic complet al limbii române, al lui Ciorănescu (ed. 2001).

În deschiderea articolului privitor la *pungă*, Ciorănescu dă sensurile de bază ale cuvântului ('săculeț cu bani; unitate monetară [...] care reprezenta la început conținutul unei pungi, cam 500 plăști [...]; cornet, fișic'), apoi menționează existența cuvântului și în macedo-română (aromână). În partea etimologică (urmându-i pe Meyer și pe Tiktin), Ciorănescu menționează mai întâi ipoteza provenienței din greacă, indicând: „mgr. *πούγγη* [decu nu *πούγγα*!], cf. ngr. *πούγγι*, cf. lat. med. *punga*”. Apoi adaugă (ca o desprindere de opinia lui Pușcariu?): „Se consideră în general că împrumutul din mgr. s-a produs prin intermediul sl. *pagva* [după Miklosich, Densusianu, Byhan, Conev, Rosetti], dar această ipoteză nu pare necesară”. În final de articol, Ciorănescu scoate în evidență soliditatea poziției lui *pungă* în limba română, dovada fiind importantul număr de derivate (13) de la cuvântul respectiv (*pungoi*, *punghiță*, *pungaș*, *a pungi*, *a pungi* etc.). Așadar, de reținut este că Ciorănescu se

¹⁹ În cel mai cunoscut dicționar etimologic al limbii ruse, Vasmer (1957) dedică un articol termenului rus. *пуговица* ('măciulie, mâner rotund'), de a cărui origine gotică se îndoiește însă, chiar dacă respectivul termen rusesc este corespondent etimologic perfect al pol. *pawica*, pe care Brückner l-a considerat a fi un gotism.

²⁰ De fapt, Brückner aplică regulile ortografice poloneze la termenii slavi bisericești, care, la origini, au fost consemnați cu litere fie glagolitice, fie chirilice. Printre altele, este de remarcat că sunetul reprezentat în polonă de *q* este de fapt un *o* nazalizat, adică /q/, care în chirilică se transcria printr-o literă specială (cf. Carlton 1990: 56). În rusă acel /q/ a devenit /u/ (cu pierderea nazalității, după cum vedem în susmenționatul rus. *пуговица*). Oricum, termenii slavi bisericești pe care Brückner îi „polonizează” ca *pagy*, *pagwa* și *pawica* (vezi și Miklosich mai jos) ar trebui să fie transliterați ca *poɣvъ* (sau *poɣvʷ*), *poɣva*, respectiv *poɣvica*.

îndoia, pe drept, că ar fi nevoie de un intermediar slav pentru a înțelege preluarea termenului românesc din (medio-)greacă. Dar, după cum vom vedea, nici ideea unei intermediari grecești nu este de acceptat.

Micul dicționar al academiei (MDA, vol. 4, 2003) conține un foarte cuprinzător articol privitor la rom. *pungă* (pentru care este indicată o primă atestare din sec. XVII). Într-o concisă paranteză etimologică, sunt indicate (ca surse posibile?): „ngr. πούγγι [de fapt πουγγί, cu accent final], lm. [medio-lat.] *punga*, slv. [v.slav.bis.] *pogva*”. (La fiecare din cele trei virtuale surse se poate obiecta, din motive diferite, după cum vom vedea mai jos.) Cea mai importantă parte a articolului (cea care indică solida poziție a cuvântului în discuție în terenul limbii române) prezintă multiplele sensuri ale rom. *pungă* (dintre care le-am selectat pe următoarele: ‘săculeț cu băieri, din diferite materiale [...], în care se țin monedele și alte obiecte mici; conținut al pungii; săculeț cuprinzând 500 de galbeni [...], cu care se făceau unele plăți înainte de sec. XIX; nume dat unor organe [...] care seamănă cu o pungă; *punga* boașelor, scrot; umflătură a pielii’). Sunt de asemenea menționate 21 de expresii idiomatice (precum „a i se face gura *pungă*”, „a-i sufla vântul în *pungă*”, „a întoarce *punga* pe dos”, „a avea cheag la *pungă*” etc.). La acestea se adaugă nume de plante, precum *punga-babei*, *punga-ciobanului*, *punga-popii* etc. De menționat este și că, tot în MDA-IV, sunt incluse peste 20 articole separate privitoare la derivate (unele cu atestări foarte vechi) ale rom. *pungă*, precum următoarele: *pungaci* (‘pungaș’), *pungar* (‘persoană care păstra și administra averea unei comunități’), *a pungări* (‘a pungăși’); *punghiță* (‘punguliță’), *pungit* (‘zbârcit, zgârcit’) etc.

Tot ce am prezentat până aici cu privire la *pungă* se referă de fapt la termenul *daco-românesc*. Însă, după cum indică Ciorănescu (2001, s.v. *pungă*) termenul *pungă* există și în aromână (macedo-română). În dicționarul Papahagi 1974, pentru arom. *pungă* (pl. *pundzi*) se dau, în franceză, sensurile «bourse; poche; pl. testicules». În articolul respectiv, Papahagi dă și câteva expresii idiomatice, precum: *avea suflată draclu tu pungă* (= în *pungă* suflase dracul); *s’ vearsă n pundzi* (= se boșorogește). În final de articol, Papahagi evită să opteze pentru una sau alta dintre originile propuse pentru termenul în discuție, preferând să facă doar două trimiteri: „În greacă πούγγι ‘bourse’ [de fapt, πουγγί]. Cf. și vsl. *pogva* ‘corymbus’” [adică „inflorescență umbeliformă”]. În același dicționar sunt incluse și două articole privitoare la cuvinte derivate de la *pungă*. Primul articol este cel referitor la arom. *pungar*, care nu are sensul lui *pungar* din daco-română (vezi mai sus), ci înseamnă ‘teșilă’, «bourse en peau dans laquelle le pâtres gardent leur objets; bourse faite d’une vessie»; al doilea este articolul privitor la *punghiță* ‘punguță’, «petite bourse» (care este de trimis la daco-rom. *punghiță*, cel inclus în MDA-IV).

Tot pentru înțelegerea poziției lui *pungă* în spațiul vorbitorilor de română sunt de menționat măcar unele dintre numeroasele nume proprii bazate pe apelativul respectiv. Din dicționarele onomastice Constantinescu 1963 și Jordan 1983 am extras următoarele nume de familie românești: *Punga*, *Pungan*, *Pungariu*, *Pungă*, *Pungoci*, *Pungoi*, *Pungulescu*, *Punguță*. La seria respectivă voi adăuga câteva nume pe care le-am extras din cărți de telefon recente: *Pungaru* (Iași), *Pungila* (Timișoara), *Pungea* și *Punguț* (Cluj-Napoca). În ce privește numele de localități care au evidentă legătură cu apelativul *pungă*, un dicționar al localităților actuale din România, Ghinea/ Ghinea 2000, include oiconimele *Punga* (jud. Buzău) și *Pungești* (1558, jud. Vaslui)²¹.

De remarcat este că *Punga* apare printre numele de familie românești incluse în indexul proiectului *Romanian Names*, lansat pe internet de către Florin Lipan (specialist IT) în 2012. La o căutare pentru PUNGA, apar pe harta României „cercuri” de diverse dimensiuni (după

---

²¹ Există și un nume de vechi sat ardelean (atestat în sec. XIV, dar apoi dispărut), pe care Suciu (1968) l-a dat în două variante, anume *Ponuateluk* (1331) și *Pungwateluk* (1348). Mai ales a doua variantă se prezintă ca un compus în care magh. *teluk* (astăzi *telek* ‘teren, loc de casă’) a fost alipit unui *pungwa*, iar acesta se arată a avea o legătură cu v.slav.bis. *pogva*, cu sufixul *-va*, la care mă voi referi și mai jos.

numărul de „gospodării” purtătoare ale numelui respectiv). Este interesant că toate cercurile care reprezintă prezența lui PUNGA pe teritoriul României au fost înregistrate în județe care se plasează sub o diagonală imaginată (care ar împărți țara în două jumătăți) având ca extreme sudul județului Suceava și colțul de sud-vest al Olteniei (plus un cerc aflat peste Dunăre, în colțul de nord-vest al Bulgariei). Se poate observa că și cele două oiconime curente susmenționate, *Punga* și *Pungești*, se află tot în județe de sub respectiva diagonală.

Abundentul material lexical românesc prezentat mai sus, care se leagă direct sau indirect de apelativul *pungă*, dovedește cu prisosință soliditatea respectivului apelativ și a familiei sale în terenul limbii române. Dacă *pungă* a reprezentat un împrumut în româna timpurie (sau în latina târzie vorbită în sud-estul Europei, sau chiar în substratul autohton al limbii române), acel împrumut trebuie să fi fost dintr-un idiom vechi germanic, foarte posibil chiar din gotica vorbită de Wulfila și de contemporanii săi, în secolul IV. Argumente concludive în sprijinul acestei idei voi aduce în partea finală a acestui articol, în care voi ține seama nu doar de fonologie și semantică, ci și de cronologie și de context istoric.

Obiecții, ajustări și completări

Printr-o parcurgere regresivă (adică de jos în sus) a propunerilor etimologice ale înaintașilor (dintre care fiecare a enunțat câte ceva demn de reținut), voi face și propuneri menite să ducă la încheierea unei interpretări etimologice care să clarifice nu doar originea termenului rom. *pungă*, ci și a corespondentelor sale atestate în alte câteva limbi: latina târzie, medio- și neo-greaca, italiana și sarda, precum și unele limbi slave.

Ca să începem cu cele din urmă, am văzut mai sus că, fără să se pronunțe în mod expres asupra originii lui *pungă* din aromână, Papahagi doar face două trimiteri, anume la neogrec. *πουνγί* și la v.slav.bis. *poġva*. Termenul neogrecesc are legătură cu rom. *pungă*, dar nu este de luat în seamă ca posibilă sursă a acestuia din urmă (vezi și mai jos). Iar în ce îl privește pe v.slav.bis. *poġva*, cel pe care Pușcariu îl dă ca „v.bulg. *paġva*”, nici acesta nu poate fi acceptat ca posibilă sursă pentru rom. *pungă*, deoarece, în privința lui, se pot formula mai multe obiecții (de natură lexicologică și semantică, dar și de cronologie istorică), de care va fi vorba imediat mai jos.

Desigur, nu este de respins ideea (susținută de Brückner, dar criticată de Vasmer) că tot din gotică putea proveni și un proto-slav **poġva*, ținând cont și de faptul că vorbitorii de proto-slavă au intrat în contact cu goții și cu alți vechi germanici înaintea sud-est europenilor antici. Însă, în primul rând, respectivul termen slav se prezintă ca un derivat (cu sufixul *-va*)²², ceea ce rom. *pungă* nu este. Mai mult, după cum indică deja Miklosich, în primul mare dicționar al limbilor slave (1886, s.v. *pongy*)²³, deja cele mai vechi atestări slave, date în respectivul articol de către reputatul filolog austriac (de origine slovenă), arată sensuri care păstrau o legătură doar cu noțiunea de „rotunjime”, dar nu se mai refereau în mod particular la obiectul desemnat atât de got. *puggs*, cât și de rom. *pungă*. Astfel, termenii transcriși de Miklosich ca *paġy* și *paġva* aveau sensul redat prin lat. *corymbus* (cel indicat și de Papahagi), iar cel transcris ca *paġvica* (vezi și Brückner mai sus) avea sensul redat prin lat. *globulus* (nu prin *sacculus*)²⁴. În finalul articolului Miklosich include (tot fără comentarii) încă o serie de trimiteri, anume la m.lat.

²² Nu este de neglijat faptul că și gotica avea un sufix *-wa*, destul de productiv (vezi *arhwa* ‘săgeată’, *brandwa* ‘semn’, *sarwa* ‘armament’, *sparwa* ‘vrabie’ etc., toate incluse în dicționarul Köbler 1989). Prin urmare există posibilitatea ca un proto-slav precum **poġva* (cu un sens legat de noțiunea de „obiect cu formă rotundă”) să fi fost sufixat deja din gotică, înainte de a fi împrumutat în proto-slavă.

²³ În respectivul articol, Miklosich dă trei atestări din vechea slavonă bisericească, apoi o serie de cuvinte corespondente din limbile slave moderne, urmată (fără comentarii) de o serie de posibile corespondente din limbi precum letona, albaneza și română (limbă din care Miklosich dă *punge* și *pungaš*, adică *pungă* și *pungaș*).

²⁴ După cum se vede în dicționarul (român-bulgar) Iovan 1994, bulgara de azi are *pungie* (‘pungă de tutun’, sau ‘pungă pentru bani’), o foarte probabilă preluare a neogrec. *πουνγί*, dar are și *pungás*, care, cu siguranță, nu poate fi decât o preluare a rom. *pungaș*.

punga, got. *puggs*, v.germ.s. *pfunc* și neogrec. *πουγγί*. Iar ca să închei acest aliniat cu o obiecție de natură cronologică, ne putem despărți de orice idee de origine slavă pentru rom. *pungă*, pur și simplu observând că acel m.lat. *punga* (ca și cuvintele dialectale romanice *ponga* și *punga*, menționate de Meyer-Lübke) se bazează pe un gotism intrat în latina vorbită în sud-estul Europei încă din secolul IV (după cum a arătat Gamillscheg), deci cu vreo două secole înainte ca slavii să coboare la Dunărea de Jos. Așadar, nu putem decât să întărim opinia lui Ciorănescu, potrivit căreia ipoteza provenienței lui *pungă* din slavă „nu pare necesară”.

Spuneam mai sus ca voi prezenta obiecții la o ipoteză etimologică menționată (cu circumspecție) de către de Vries, anume cea care propunea o origine a v.scand. *pungr* dintr-un imaginar lat. **pungus* (probabil menit să-l explice și pe got. *puggs*). Respectiva ipoteză, conținea și indicația „m.lat. *punga* < m.grec. *πούγγα, πούγγιον*”, care nu stăin picioare (chiar dacă a recurs și Meyer-Lübke la ea). În primul rând, voi reaminti că nu grecii antichității târzii au intrat mai întâi în strâns contact cu germanicii danubieni, ci romanii și romanizații (la o vreme în care la Constantinopol încă se vorbea latină). Voi mai observa și că, de fapt, în cuprinzătorul dicționar Sophocles 1900 (cu material lexical mediogrecesc „din perioadele romană și bizantină” – secolele II-XII), se găsește doar un *poungion* (= *πouγγίον*), trimis de Sophocles la „goticul *puggs*, latinizat ca *punga*”. Nu se găsește acolo și vreun *poúnga* (tocmai acel *πούγγα* despre a cărui atestare nu am putut găsi nimic), adică termenul mediogrecesc invocat și de Meyer-Lübke și de Pușcariu ca probabilă sursă directă a rom. *pungă*. Oricum, chiar dacă va fi existat un asemenea termen mediogrecesc, el nu putea proveni, după cum a sugerat și Sophocles, decât din acel gotism „latinizat” (*punga*), și nu invers. (Interesant este că, luând în considerație ipoteza provenienței lui *pungă* din greaca medie, Ciorănescu s-a referit nu la un m.grec. *πούγγα*, ci la un *πούγγη*; iar acela s-a putut transforma „natural”, dar cu schimbare de accent, în neogrec. *πouγγί*.)²⁵

Și astfel am ajuns și la complicata problemă ridicată de „acel -a final”, care l-a făcut pe Meyer-Lübke să recurgă la soluția intermedierei mediogrecești în explicarea originii termenului rom. *pungă* și a rudelor sale din Italia și Sardinia. După Meyer-Lübke, cu excepția notabilă a lui Gamillscheg, se pare că filologii care au încercat să clarifice originea termenilor romanici *ponga*, *punga* și *pungă* au fost influențați de respectiva soluție mediogreacă²⁶, la care au adăugat-o uneori (ca alternativă, precum în cazul lui Pușcariu) și pe cea slavă, pe care am respins-o mai sus. Surprinzător este că și Gamillscheg, lingvist cu vaste cunoștințe în domeniul germanisticii, a recurs (pentru rezolvarea problemei „acelui -a”) la o puțin credibilă reconstrucție, anume la un „gotic timpuriu **puggaz*”, când, de fapt, chiar materialul lexical gotic „real” atestat în *Biblia* lui Wulfila ar fi oferit o soluție mult mai plauzibilă, după cum vom vedea imediat mai jos.

În ce privește termenul gotic de interes direct pentru demonstrația de față, în vocabularul wulfilian (care a supraviețuit, în cea mai mare parte, în *Codex Argenteus*) este atestată, după cum am menționat deja, doar o formă de acuzativ, *pugg*, din care s-a putut deduce existența unui substantiv masculin cu forma *puggs* (în cazul nominativ singular). Bineînțeles, trebuie să avem în vedere că Wulfila nu a avut cum să includă întreaga masă a vocabularului gotic în *Biblia* sa. Totuși, textul respectivei *Biblie* conține destule elemente care să permită susținerea ideii că substantivul masculin *puggs*, putea foarte bine să aibă în gotică și o variantă **pugga* (adică **punga*), care nu a fost atestată în scris. În sprijinul unei asemenea supoziții, am extras din dicționarul Köbler 1989 următoarele perechi de substantive gotice, fiecare pereche fiind compusă din substantive masculine, cu terminațiile *-(u)s/-a* și cu unul și același sens:

²⁵ În dicționarul român-grec Mardare 2003, s.v. *pungă*, termenul românesc este tradus prin neogrec. *sakidio* și *balántio*, dar și prin *poungí* (cu sensul ‘pungă cu bani’).

²⁶ După cum am menționat deja, Vasmer (1987) s-a îndoit de posibilitatea provenienței din gotică a rus. *pugovica* (‘măciulie’); în schimb, în același articol, el s-a arătat a fi de acord cu soluția intermedierei mediogrecești (a lui Meyer-Lübke) în cazul medio-latinului *punga* și a termenilor romanici legați de acesta.

auhsus/ auhsa ‘bou’
films/ filma ‘vedenie’
mans/ manna ‘om’
munds/ munda ‘adăpost’
stalls/ stalla ‘grajd’

brands/ branda ‘lemn aprins, spadă’
hlaifs/ hlaiba ‘pâine’
marhs/ marha ‘cal’
smiþs/ smiþa ‘făurar’

Marea majoritate a substantivelor vechi germanice cu terminația *-a* erau masculine²⁷, dintr-o declinare specială. În engleza veche existau masculine precum *bula* ‘taur’, *hara* ‘iepure’ și *oxa* ‘bou’. Formele din engleza modernă – *bull*, *hare* și *ox* – arată a fi pierdut vocala finală²⁸. În schimb, corespondentele din germana modernă – *Bulle*, *Hase* și *Ochse* – se dovedesc mai conservatoare, prin păstrarea unei vocale finale (de tip *ă*). Am făcut aceste scurte comentarii deoarece am considerat a fi necesară aici și o scurtă întoarcere la acel substantiv m.germ.j. *punge* menționat în dicționarul lui de Vries (1961, s.v. *pungr* – vezi mai sus). Spre deosebire de v.eng. *pung* și de v.germ.s. *pfung*, acel *punge* (cu vocala finală păstrată), probabil a avut și el forma mai timpurie *punga*.

Concluzii

Opiniile înaintașilor, de importanță directă sau indirectă pentru explicarea originii termenului rom. *pungă*, oferă o mare bogăție de material lexical, însă nu toate interpretările respectivului material sunt acceptabile, după cum am observat mai sus. Dintre acele opinii, foarte plauzibilă (cu unele completări necesare) se dovedește a fi cea a lui Gamillscheg, în primul rând pentru că el nu a recurs la ideea unui neverosimil „ocol” prin mediogreacă pentru a explica termenii romanici *pungă*, *ponga* și *punga*, iar în al doilea rând pentru că tot el a fost singurul care a avut în vedere, în mod concret, contextul istoric în care un termen gotic (precum *puggs*) putea ajunge în latina vorbită în secolul IV. A trebuit să fac totuși observația că o formă a respectivului termen gotic putea fi preluată nu doar de la mercenari și federați, ci chiar de la comunități germanice asimilate în zone vorbitoare de latină, precum unele comunități ostrogote din Italia, sau vizigoții creștini (păstoriți de Wulfila) care au fost acceptați în Imperiu, sau unele comunități gotice sau gepide care au adăstat în spațiul carpato-danubian chiar și după încheierea perioadei marilor migrații.

În privința formei *punga*, am reușit să demonstrez că, pentru a elimina impedimentul aceluia *-a* final, care le-a pus probleme lui Meyer-Lübke și lui Gamillscheg, este suficient să acordăm atenție acelor clar atestate dublete gotice cu terminațiile *-(u)s/-a*. Doar astfel (și nu printr-a trecere prin mediogreacă) putem accepta ideea că din gotică a putut fi preluat, ca atare, un masculin *punga*, substantiv care, în teren latin și/sau romanic, a fost automat perceput ca feminin, datorită terminației sale.

Din punct de vedere semantic, impresionantă este perpetuarea acelorasi sensuri originar-germanice de bază atât de către *pung* în limbile scandinave actuale, cât și de către *pungă* în română: ambele au supraviețuit, independent, ca denumiri ale unui „recipient pentru bani”, dar și ca denumiri ale unei părți anatomice care simbolizează însăși bărbăția. N-a fost însă vorba de o simplă perpetuare a unui cuvânt arhaic „fosilizat”, deoarece, după cum am văzut mai sus, termenului scandinav modern *pung* i s-a constituit propria familie „lărgită” (prin derivate și compuși, ca și prin includerea în expresii idiomatice), exact cum s-a întâmplat și în cazul termenului *pungă* din daco- și macedo-română, după cum am exemplificat mai sus. Toate acestea dovedesc și ele că *pungă* a putut exista în română chiar de la începuturile sale ca limbă romanică distinctă, chiar dacă, în condițiile binecunoscutului „mileniu mut” al limbii române,

²⁷ Există în gotică și perechi de masculine cu mici diferențe de sens între cele două variante, precum *gards* ‘curte’/ *garda* ‘ocol de vite’; și, în număr mai redus, există perechi similare, în care însă ambele variante sunt de genul feminin, precum *handus/ handa* ‘mână’, sau *haims* ‘sat’/ *haima* ‘ținut’.

²⁸ În eng. *hare* litera finală este „mută”, spre deosebire de *-e* din germ. *Hase*.

termenul românesc respectiv nu a fost consemnat mai devreme de sec. XVII.

Așadar, ca să revenim la linia „cuvinte și lucruri”, în privința „lucrului” în discuție se poate afirma că prima pungă europeană (conservată) a fost cea a eneoliticului Ötzi. Însă prima atestare a denumirii a unui asemenea accesoriu a fost cea din *Biblia* lui Wulfila (sec. IV), unde, într-un singur verset, s-a folosit forma de acuzativ a substantivului gotic *puggs* ‘pungă pentru bani’, iar acel substantiv putea foarte bine să fi avut, în gotica vorbită, o variantă **punga*, după cum am demonstrat mai sus. Însă nu prin preluare din textul *Bibliei* gotice, ci prin contactul între vorbitori de gotică și vorbitori de latină colocvială târzie, acea variantă a lui *puggs* a ajuns în romanica timpurie vorbită atât în sud-estul Europei, cât și în Italia și Sardinia.

PUNGA – AN ACCESSORY WITH AN OLD GERMANIC NAME

In an attempt to improve mainstream etymological propositions that regard the origin of the Romanian word *pungă* ‘purse’ and of several cognates of it, the author of the present article resorts to evidence provided by archaeology, history, ethnography and linguistics, from the perspective of the “words-and-things” method. First taken into consideration are the purse of Ötzi (the Copper-Age “Iceman”) and the purses of Iron-Age “Bog People” discovered in Denmark. As for linguistics, a starting point is represented by the fourth-century attestation of the Gothic term *puggs* in Wulfila’s Bible (Luke 10, 4). Whereas earlier etymologists (notably Meyer-Lübke) considered that Romance *a*-ended nouns (ultimately derived from Gothic), such as Romanian *pungă*, Italian *ponga* and Sardinian *punga*, could reach those languages only via Middle Greek, this author argues that such a “detour” needs not be imagined. First of all, Gothic itself provides sufficient examples of doublets made of variants of masculine nouns ending in either *-(u)s* or *-a*. Therefore, a Gothic **pugga* – that is, **punga* (as variant of *puggs*) – could be borrowed into Vulgar Latin as early as the 4th century CE. As for semantics, worth mentioning is the striking correspondence between the main meanings of today’s Danish/Swedish *pung* (‘purse for carrying money’, ‘scrotum’) and exactly the same meanings shown by today’s Daco-Romanian/Macedo-Romanian *pungă*. The main conclusion of the article is that a Gothic **punga* could have been borrowed into the Vulgar Latin (or the Early Romance) spoken in Central-Southeast Europe in the context of the earliest contacts between the Goths and the Roman Empire.

BIBLIOGRAFIE

- Baumgartner, Emmanuèle/ Philippe Ménard, 1996. *Dictionnaire étymologique et historique de la langue française*. Paris: Le Livre de Poche.
- Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, 1688, ed. 1997. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Biblia sau Sfînta Scriptură*, 1975. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Brückner, Aleksander, 1970 [1927]. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Bosworth, Joseph, 1983 [1898]. *An Anglo-Saxon Dictionary* (ed. T. Northcote Toller). Oxford: Oxford University Press.
- Carlton, Terence R., 1990. *Introduction to the Phonologic History of Slavic Languages*. Columbus: Slavica.
- Chantraine, Pierre, 1990 (1968). *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*. Paris: Klincksieck.
- Ciorănescu, Alexandru, 2001. *Dicționarul etimologic al limbii române* (ed. T. Șandru Mehedinți, M. Popescu Marin). București: Saeculum.
- Constantinescu, Nicolae A., 1963. *Dicționar onomastic românesc*. București: Editura Academiei.
- DEX² – *Dicționarul explicativ al limbii române*, 1996, ed. I. Coteanu et al. București: Univers Enciclopedic.
- Diculescu, Constantin, 1922. *Die Gepiden - Forschung zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des rumänischen Volkes*. Leipzig: Kabitsch.
- Ernout, Alfred/ Antoine Meillet, 1985 (1959). *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Paris: Klincksieck.
- Gamillscheg, Ernst, 1934 (I) – 1935 (II). *Romania Germanica - Sprach- und Siedlungsgeschichte der Germanen auf dem Boden des alten Römerreiches*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Ghinea, Eliza, Dan Ghinea, 2000. *Localitățile din România – Dicționar*. București: Editura Enciclopedică.
- Glob, Peter Vilhelm, 1969. *The Bog People – Iron-Age Man Preserved*, trad. R. Bruce-Mitford. Ithaca/ New York: Cornell University Press.
- Grane, Thomas 2015. „Germanic Veterans of the Roman Army in Southern Scandinavia – Can We Identify Them?” În vol. *Proceedings of the 22nd Congress of Roman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012* (459-464), ed. L. Vagalinsky, N. Sharankov, S. Torbatov. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.

- Haarmann, Harald, 2016. *Auf den Spuren der Indoeuropäer*. München: C. H. Beck.
- Hoad, Terry F., 1993. *The Concise Dictionary of English Etymology*. Oxford: Oxford University Press.
- Høybye, Pol, 1984. *Dansk-rumænsk ordbog / Dicționar danez-român*. București: Editura Științifică.
- Jordan, Iorgu, 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică.
- Iovan, Tiberiu, 1994. *Dicționar bulgar-român*. București: Editura Științifică.
- Mamalaucă, Mircea, 2018. *Descoperiri din perioada antichității târzii în Podișul Central Moldovenesc – Necropolele de la Bogdănești-Fălciu, Pogoneși și Polocin*, prefață de Ion Ioniță. Iași: Casa Editorială Demiurg.
- Mardare, Valeriu, 2003. *Dicționar român-neogrec*. Iași: Polirom.
- MDA - *Micul dicționar academic*, 2001 (I), 2002 (II) 2003 (III, IV), ed. M. Sala et al. București: Univers Enciclopedic.
- Meyer-Lübke, Wilhelm, 1930-1935 [1911]. *Romanisches etymologisches Wörterbuch – REW*. Heidelberg: Winter.
- Miklosich, Franz, 1886. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: Wilhelm Braumüller.
- Mitchell, Bruce, 1998. *An Invitation to Old English and Anglo-Saxon England*. Oxford: Blackwell.
- Munteanu, Valeriu, 2002. *Dicționar suedez-român*. Iași: Polirom.
- Nikolova, O. N./ M. J. Zwilling, 1981. *Russo-nemeckij slovar'*. Moskva: « Russkij jazyk ».
- NT 1648 – *Noul Testament. Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei*. Alba Iulia: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei.
- Poruciuc, Adrian, 1999. “The Significance of Old Germanic Elements Preserved in Romanian”. În vol. *EuroLinguistik – Ein Schritt in die Zukunft. Beiträge zum Symposium vom 24. Bis 27. März 1997 im Jagdschloß Glienicke (bei Berlin)* (175-189), ed. N. Reiter. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Poruciuc, Adrian, 2000. „Probleme ridicate de vechi germanisme păstrate în română – cazurile *bardă* și *budă*”. *Studii și cercetări lingvistice (SCL)*, LI, 2 (395-417) – *Omagiu lui Gheorghe Mihăilă, la a 70-a aniversare*. Editura Academiei Române.
- Poruciuc, Adrian, 2008. „Problema vechilor germanisme păstrate în limba română”. În vol. *Lucrările primului simpozion internațional de lingvistică: București, 13-14 noiembrie 2007* (105-130), ed. N. Saramandu, M. Nevaci, C. I. Radu. Editura Universității din București.
- Poruciuc, Adrian, 2009. “An Opening to Remember: Meyer-Lübke’s Outlook on Old Germanisms in Romanian”. În vol. *Das Rumänische und seine Nachbarn* (217-231), ed. Th. Kahl. Berlin: Frank & Timme.
- Pușcariu, Sextil, 1976 (1940). *Limba română*, I, ed. I. Dan. București: Minerva.
- Shevelov, G. Y., 1964. *A Prehistory of Slavic – The Historical Phonology of Common Slavic*, Carl Winter, Heidelberg.
- Sophocles, E. A., 1900. *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (From B.C. 146 to A.D. 1100)*. New York: Charles Scribner’s Sons.
- Suciu, Coriolan, 1967 (I), 1968 (II). *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. București: Editura Academiei.
- Șovan, Octavian Liviu, 2005. *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Mihălășeni(jud. Botoșani). Târgoviște: Cetatea de Scaun*.
- Vasmer, Max, 1986-1987. *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*, I-IV, ed. O.N. Trubačev. Moskva: Progress.
- Vries, Jan de, 1961. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: Brill.
- Vulgata, 1914. *Biblia Sacra, Vulgatae Editionis*, ed. M. Hetzenauer. Ratisbonae et Romae: Fr. Pustet & Co.

Internet

- <https://de.wikipedia.org/wiki/Schnorr sack>
- <https://pomog.org/bible-church-slavonic>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Tollund_Man
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Huldremose-Woman>
- www.biblegateway.com
- www.iceman/en/clothing
- www.pinterest.com/caoj/danish-folk-costume
- www.pinterest.com/daphecmitchell/swedish-folk-costume
- www.wulfila.be/gothic/browse